

ASSERTIVENESS IN THE DIDACTIC COMMUNICATION

*Adriana Denisa Manea, Assist. Prof., PhD and Olga Chiș, Assist. Prof., PhD,
"Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca*

Abstract: One of conditionalities of school learning efficiency is the high degree of assertiveness in the didactic communication. The exercise of assertiveness is expressed by maintaining a balance between knowledge / understanding, needs / interests / motivations and behavior / attitudes. Self-regulated communication through retroactive feedback and feedforward in the didactic process is designed to ensure removing communication blockages and, consequently, to maintain a high level of asertiveness (both empathy and fairness).

Keywords: assertiveness, efficient learning, didactic communication, assertive behavior, self-regulation.

Asertivitatea, în Dicționarul praxiologic de pedagogie (2016), este precizată ca fiind o particularitate a comunicării interumane, definită de exprimarea propriilor opinii, convingeri și trăiri emoționale, ținând cont de reacțiile emoționale și afective ale interlocutorului și fără a afecta drepturile acestuia. Comunicare asertivă este un ansamblu al proceselor interumane în cadrul cărora se realizează schimburi interpersonale reciproce de mesaje, semnificații, decizii, judecăți de valoare, stări afective și influențări, cu ajutorul componentelor/ elementelor repertoriilor comunicaționale proprii, ținând cont de reacțiile emoționale și afective ale interlocutorului fără a afecta drepturile acestuia. Comunicarea asertivă este rezultatul acțiunii unui sistem de atitudini interpersonale și de comportamente interpersonale dezirabile, care, pe termen lung, conduc la ameliorarea relațiilor sociale, la dezvoltarea încrederii în sine, la creșterea satisfacției personale, la respectarea drepturilor personale, la intensificarea respectului față de sine și față de alții, la dezvoltarea abilităților de luare a deciziilor (Bocoș și colab., 2016). În esență, asertivitatea reprezintă optimul în comunicarea interumană, aflată în opoziție cu comunicarea pasivă și cea agresivă. Astfel, asertivitatea în comunicare denotă existența unor sentimente pozitive față de interlocutor, demonstrează apreciere și interes în raport cu acesta, eliminând pozițiile ofensive sau defensive, manifestând, deci, deschidere, transparență față de mesajul interlocutorului (Stan, 2010). În context didactic, o comunicare asertivă profesor-elev, presupune stabilirea între aceștia a unor relații educaționale bazate pe respect reciproc, pe exprimare liberă, pe un parteneriat real într-o relație dinamică și interactivă, în care ei să aibă statutul de interlocutori autentici, profund implicați în ceea ce se întâmplă în clasă, atenți la reacțiile și trăirile emoționale existente, a unor relații valorizatoare, democratice, caracterizate de disponibilitatea profesorului de a oferi elevilor alternative și direcții de acțiune, de a negocia cu aceștia anumite aspecte curriculare, de a-i activa, de a căuta împreună soluții pentru rezolvarea diverselor situații problematice ș.a.m.d.

Asertivitatea reprezintă o modalitate eficientă de soluționare a problemelor interpersonale, iar dezvoltarea comportamentelor asertive devine o prioritate a actului educațional școlar. Comportamentul asertiv reflectă echilibrul personal resimțit la nivelul triadei: minte, trup și suflet (gândesc, exprim, simt). Studiile de specialitate evidențiază faptul că un comportament asertiv poate fi dobândit prin exercițiu, autodeterminare și autocunoaștere, reprezentând o achiziție valoroasă în planul dezvoltării personale, a sporirii gradului de eficiență profesională și socială. Spre exemplu, Borbely și colab. (2005) afirmă că asertivitatea joacă un rol important în rezolvarea conflictelor interpersonale, atât la nivelul colegilor (elev-elev) cât și în relație cu părinții (elev-părinte). Dacă un nivel redus al

asertivității este un predictor al singurătății, al autoizolării conform studiilor realizate de Poyrazli și colaboratorii săi (2002) subînțelegem necesitatea dezvoltării comportamentului asertiv pentru a genera o atitudine de socializare.

În cadrul demersului didactic de predare – învățare - evaluare profesorul asumă responsabilitatea actului comunicațional derulat. Din această perspectivă, comunicarea didactică devine o cheie a succesului școlar. Fiind o comunicare instrumentală deoarece se bazează pe un scop explicit, clar definit, comunicarea didactică permite vehicularea unor conținuturi științifice în cadrul actului de învățare. Datorită caracteristicilor sale, acest tip de comunicare se diferențiază de alte forme de ale comunicării umane. Ne referim la: dimensiunea explicativă a discursului didactic, structurarea comunicării didactice cu scopul de a facilita înțelegerea unui adevăr și nu simpla lui enunțare, selectarea și organizarea conținuturilor curriculare, combinarea comunicării orale cu cea scrisă, combinarea comunicării verticale (profesori-elevi) cu cea orizontală (elevi-elevi) în forme organizate sau spontane, finalitatea accentuată a comunicării, subordonată obiectivelor didactice urmărite (Iacob, 1998).

Ca formă specifică a comunicării educaționale, în cadrul comunicării didactice ne raportăm la contextul educațional, la codul utilizat (verbal, nonverbal, paraverbal, scris) precum și relația comunicațională, feed-back-ul dintre cei doi actori: emițător și receptor. Susținută prin dialog, comunicarea didactică reprezintă un model interactiv care permite polilor educaționali să susțină schimbul de roluri, idei, atitudini, acțiuni. În specificul comunicării didactice se înscrie și efortul profesorului de a prezenta într-o formă logică materialul de predat. Acest efort al educatorului devine, sau trebuie să se configureze într-o veritabilă aptitudine didactică (Păun, 1982). La unii profesori există o adevărată dispoziție comunicativă și de influențare cu componentele ei: vorbire expresivă, gestică, capacitate de demonstrație instructivă și logică, adecvare la timpanul mediu al elevilor, expuneri semnificative și inteligente, dialogul colocvial antrenant, totul concentrându-se pe activitatea mentală a copilului (Popescu-Neveanu, 1982). De precizat faptul că, eficiența comunicării este dependentă în egală măsură de aptitudinile comunicaționale ale profesorului și capacitățile intelectuale ale elevului, iar evitarea sau înlăturarea barierelor/blocajelor se produce ca urmare a autoreglajului datorat la rândul-i retroacțiuni (feed-back și feed-forward). Feed-back-ul îndeplinește funcțiile de control, de reglare și autoreglare a informațiilor transmise, prin eliminarea la timp a unor eventuale perturbări și distorsiuni. Astfel, autoreglajul devine nu doar posibil, ci și un bun predictor al învățării eficiente.

Observăm că în teoria psihopedagogică feed-back-ul este temeinic analizat, în timp ce feed-forward este abia semnalat. Cele două tipuri de retroacțiuni prezente în comunicarea didactică se presupun și susțin reciproc: feed-back-ul este modalitatea prin care finalitatea devine cauzalitate, iar feed-forward se exprimă prin anticiparea finalității ce redevine cauzalitate. Prin urmare, feed-back-ul intra în funcție după atingerea finalității. În practica școlară profesorul poate acorda o atenție sporită unui elev după înregistrarea unui eșec școlar (feed-back-ul) sau preventiv, anticipând o evoluție nesatisfăcătoare a acestuia (feed-forward). Feed-back-ul devine comunicarea despre comunicare și învățare, mijlocul prin care dobândim informația necesară autoreglajului comunicațional.

Asertivitatea este definită de Lazarus (1973) ca fiind capacitatea de a-i influența pe alții. Fiind un concept agreat în societatea românească de dată recentă, preluat din cultura americană, *asertivitatea* se traduce prin *știința de a spune nu fără a te simți vinovat*. Fiind generat de ideea umanist - egalitaristă, de principiul democratic, conform căroră, nevoile, dorințele și sentimentele fiecăruia dintre noi sunt importante și merită a fi exprimate și valorizate, conceptul de asertivitate azi are mai multe conotații valorice. Astfel, asertivitatea implică exprimarea de atitudini oneste și spontane în afirmarea propriilor gânduri, trăiri, convingeri, transparent și fără echivoc, cu menținerea respectului mutual și a drepturilor

celorlalți, abilitatea de a primi și dăruii complimente, de a critica sau aprecia, de a promova deschis interesele, dorințele și argumenta deciziile, de a asculta activ și accepta răspunsurile negative, de a exterioriza emoțiile, de a accepta un proces de mediere. Diminuarea stimei de sine, instabilitatea locusului de control prin ironie sau violență la copil, sunt în măsură a genera comportamente similare în viața de adult, ceea ce poate crea multiple neajunsuri în plan personal și social.

Fiind o abilitate care se învață, asertivitatea se exprimă ca fiind o modalitatea specifică de a comunica și de a te comporta în relație cu ceilalți. Deprinderea de a comunica asertiv se formează în timp și trebuie exersată, dar nu în mod rigid, ci transparent, flexibil, funcție de caz. Rolul important deținut de consilieri școlari și părinți pentru ca elevii să deprindă și să-și formeze comportamente asertive la maturitate este subliniat prin studiile lui Crouch și Neilson (1989). Comunicarea și comportamentul asertiv cresc stima de sine prin inhibarea anxietății și reducerea depresiei, generează respect reciproc în relația cu ceilalți. Mullins (1985) a constatat că asertivitatea la elevi este în concordanță cu stabilitatea emoțională. De asemenea, rezultatele studiului empiric realizat de Lebedeva Inga Viktorovna (2013) evidențiază contribuția factorilor psihologici, motivaționali în dezvoltarea asertivității. Astfel, un nivel motivațional ridicat în obținerea succesului, atitudinile pozitive și valori precum: compasiune, toleranță, înțelegere reciprocă, simpatie, îngrijorare susțin dezvoltarea unui comportament asertiv, în timp ce, violența, atitudinea de dominare, suprimare și supunere îl inhibă. În același timp, Rotenberg și colab. (2004) au stabilit existența unei corelații de directă proporționalitate între independența decizională a individului și atitudinea de raportare egalitaristă față de semenul său.

La nivelul comunicării didactice comportamentul asertiv demonstrează respectul față de sine și față de ceilalți, promovează autodezvăluirea, autocontrolul și aprecierea pozitivă a valorii de sine. Comunicarea asertivă facilitează codarea și encodarea corectă a mesajelor, ceea ce contribuie la eliminarea distorsiunilor și eficientizarea interrelaționării.

Comunicarea didactică de tip asertiv promovează respectul persoanei, drepturile, nevoile, dorințele, sentimentele fiecăruia putând fi exprimate transparent, acceptate și valorizate. Acest tip de comunicare susține învățarea eficientă întrucât asigură acoperirea așa ziselor zone gri, prin dezvăluire, autodezvăluire și autoreglaj.

Comunicând autentic și eficient cadrul didactic construiește relații interpersonale durabile. Preluarea comportamentului comunicațional asertiv prin imitație de către elev, exploatarea propriului potențialului experiențial contribuie la formarea abilităților de comunicare și a comportamentului asertiv. Deprinderile de comunicare asertivă și relaționare pozitivă reprezintă pârgii protectoare față de comportamentele de risc și/sau situațiile de criză, de unde derivă, o dată în plus, importanța dezvoltării acestora la elevi.

Bibliografie:

1. Bocoș, M., coord., Răduț, T., R., Stan, C., Chiș, O., Andronache, D. (2016). *Dictionar praxiologic de pedagogie, Volumul I: A-D*. Pitești: Editura Paralela 45
2. Borbely, C. J., Graber, J. A., Nichols, T., Brooks-Gunn, J., Botvin, G. J. (2005). Sixth graders' conflict resolution in role plays with a peer, parent, and teacher. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4), p.279-291
3. Crouch, J. G., Neilson, P. B. (1989). *Perceived childrearing dimensions and assertiveness. Adolescence*, 24(93), p.179-191
4. Iacob, L. (1998). Comunicarea didactică, în *Psihologie școlară*. Cosmovici, A. & Iacob, L. (coord.). Iași: Editura Polirom.
5. Mullins, D. (1985). Field Separationindividuation in female adult development. *The annual convention of the South-Western Psychological Association*. Austin.

6. Paun, E. (1982). *Sociopedagogie școlară*. București: Editura Didactică și pedagogică
7. Popescu-Neveanu, P. (1982). Personalitatea pedagogică , în *Revista de pedagogie*, nr 9
8. Poyrazlı, S., Arbona, C., Nora, A., McPherson, R., Pisecco, S. (2002). Relation between assertiveness, academic selfefficacy, and psychosocial adjustment among international graduate students. *Journal of College Student Development*, 43(5), p.632-642
9. Stan, C. (2010). *Perspective teoretico-aplicative în abordarea obstacolelor din comunicarea didactică*. Cluj-Napoca: Editura Eikon
10. Viktorovna L. (2013). Motivational and value-semantic determinants of individual assertiveness. [*Sovremennye Issledovaniâ Social`nyh Problem*](#).
11. Rotenberg, K. J., McGougall, P., Boulton, M. J., Vaillancourt, T., Fox, C., Hymel, S. (2004). Crosssectional and longitudinal relations among peer-reported trustworthiness, social relationships, and psychological adjustment in children and early adolescents from the United Kingdom and Canada. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, p.46-67